

А. ХЕДЕНСТЈЕРНА-СИГУРД

БРАЧНА ГИМНАСТИКА

И ДРУГЕ ВЕСЕЛЕ ПРИЧЕ

Превео
Ј. О. Шарин

**НАРОДНА КЊИЖНИЦА
БЕОГРАД**

О ПИСЦУ

Карл Јозеф Алфред барон Хедеистјерна писац је милих, хумористичних прича, поглавито из малограђанског живота.

Рођен 1852. у Ведази (Шведска), требало је да се посвети цољопривреди. Бар тако су желели старији. Али Хедеистјерна врло брзо остави земљорад, да се посвети животу литерата, па је у својој 27 години ступио у редакцију „Смаландпостена“, у Вексије, коме је постао и директор 1890 г. Леп број његових дела доживео је и више издања, а поменућемо, као најглавнија: Календоскоп, У шведској сељачкој кући, Код домаћег огњишта, Сlike и приlike у Шведској, Свакојаки, Капелан из Овислингеа, Платсионари г-ђе Вестберг, Мемоари г. Јенсона, Места г-ђице Џеии.

У супротности с Ибзенем, који слика грехове и слабости модернога човека на један прилично језив и хиперболичан начин, Хедеистјерна воли детаљно сликање, мирно и пријатно приказивање живота паланке и села, у свима фазама. Вазда склон

да ситне слабости и сујету својих ближњих при-
каже на један занимљив начин, где је персифлажа
главно средство, Хеденстјерна је, у неку руку,
ведри и насмејани филозоф, а његове књиге су за
сваког здравог човека извор уживања, разоноде и
душевног задовољства и сатисфакције.

Ур.

**Гимнастика
у служби еманципације жена**

Неописано ми је жао што је јунак ове мале љубавне историје удовац. Ја бих врло радо понудио своје услуге каквом преживелом матороме момку са боловима у кичми и наследним клецањем колена, са свим његовим дуговима из студентских година и другим свемогућим срамежљивим бољкама, али и моја добра воља, и захтеви лирике и еротике па чак и праведне жеље поштоване публике, све се то разбија на непоколебљивој чињеници, да је мој заштитник Лундквист заиста удовац.

Прва његова жена било је једно слабо, скромно, зализано и богобојажљиво створење, које је своје драгоме Лундквисту остављало да до миле воље бучи, псује, риче и командује. Добра та жена би се, после тога, закључала у филер, да се сита исплаче, да капље Хофманове капљице на коцку шећера и да се моли Богу за Лундквиста, кад би већ сасвим помахнитоа. И, за пет година живота, мој пријатељ Лундквист измучио је жену до смрти, тако да се наша у великој соби на дасци за пеглање, са парицом од пет ора на оба очна капка, хладна и укучена, и први пут није скочила да се понижава, да моли за опроштај, да све окрене на добро, да га мази, милује, да трпи псовке и изгледа тужна, пошто је провиђење, које ју је стварно одредило за једну псећу дужност, било тако па-

косно да јој не подари и реп да њиме маше и да њиме и спољашним начином засведочи своју понизност мужу, — мужу своме, који је силом своје бруталности, јачине мишића и венчанице био њен господар, али који се, с обзиром на вереничка заветовања, на здрави разум и на Женски Савез требало да стиди, па макар и само једну малешну трунчицу да стиди.

Сад, можете мислити да се Лундквист градио као једногодишњи ловачки пас, који је у последњем стадијуму псеће болести, јер сви ми знамо да, у колико један муж са својом женом горе поступа док је жива, толико му је тежи губитак кад она умре. Плакао је, рикао, љубио јој руке, па је чак и обећавао и да ће се поправити само нека се она дигне да се за њега и његову кућу и даље распиње, па је при томе изгледао као да очекује да ће она то и учинити, јер она је имала обичај да се увек покорава мужу, мала, скромна, паметна, покорна, зализана женица. А сад, ето, лежи на дасци за пеглање, непослушна, одлучна, мртва и хладна, па се натмурила као да ће сад ударити кишом. Па је изгледало као да јој се око болних усана тигра болан смех, а усне су, регби, шанутале: „Хајд сад, душо моја, сад је на тебе дошао ред да јаучеш, да плачеш, да молиш и да се понижаваш!“

И Лундквист се закле и заветова, да ће себи из очајања да пресече гркљан, да ће јој на гробу подићи леп белег, да ће се утопити, да ће јој сваке суботе доносити на гроб свеж венац, да ће про-свирати куршум кроз главу и да ће, жену жалити докле год у њему буде даха.

Али већ после три месеца заборавио је покојницу и отпутовао за Штокхолм, да се мало разоноди.

Ујутро је отишао и купио ружу за у рупицу од капута код љубазне госпоице у акваријуму, у Краљевском парку, уфитиљи бркове, очисти филц

од шешира рукавом од капута, закопча капут да би изгледао мало виткији, па се чисто чинило као да жели све живо да заведе што је на три јутра земље унаоколо постојало женске невиности, скромности и простосрдачности.

И док је тако унаоколо крстарио, паде му у очи висока, снажна, плава и кратко ошишана млада девојка, црвених образа, лепих, као челик сивих, ледених очију укротитеља зверова и висока раста као Јунона, кад је најпоносније ступала да залуди Зевса, да му не би пало на памет да јурца по земаљским насељима за Јо-ом и осталом туберкулозном марвом.

Мали Лундквист потрча за њом, као да му се тур запалио, а краљ Оскар једва да би пропутовао половину Европе за оно време за које је господину Лундквисту пошло за руком, да се обавести, где станује та дама толико надарена природом, да дозна да она одлази у Гимнастички централни институт; да се и сам настани у истоме пансиону, да за доручком седи поред ње и да је позориште у зверињцу заједно с фијакером тамо и назад и с пристојном вечером и шампањцем а у друштву једне поштовања достојне почасне даме, после последњег спуштања завесе.

Рамена су јој била широка као двокрилна врата, али округла и мека као беле векне, врат велики, округао, бео и снажан а двадесетогодишња крв пенила се и врела у плавим жилама испод прасквасто-беле коже; чланци на руци имали су јој ширину цеванице полукрвне кобиле, али су били пуни као образи најсрећнијег угоститеља и меки као зрела диња.

И Лундквист се сруши као пањ попут распукле вреће жита, обави обе руке око сукње њене реформ-хаљине и каза: „Ја вас волим!“

И пошто се та крупна и савршена дама, на

начин практичних младих дама, већ обавестила о приликама господина Лундквиста и нашла да су потпуно пријемчиве, опоменула га је посве пријатељски да се не ваља по поду, него да лепо са које год хоће столице саслуша што му она има да каже.

Она чак, ни при најпоштенијим напорима своје нимало незнатне телесне снаге, ипак неће бити у стању да господина Лундквиста води горућом једном страсти, зато што је срце поклонила неком другобратучеду, који је пре три године и шест месеци отпутовао за Африку. Али, будући је овај, једнога лепога јутра, допао канца једној обилној дивљој свињи — била је то крмача, — која је сасвим случајно била при апетиту па га је прождерала са све ципелама на шпир, карираном ћитајком, пледом и туристичким догледом, и то за доручак, тако да је он за овоземаљски брак постао посве неупотребљив, она пристаје да, у име Божије, пође за Лундквиста, ако је овај сагласан да се задовољи више мањем мирном и тихом накланошћу, повећану поштовањем, којег ће она, може бити, почети сматрати за достојна, кад се буду ближе упознали.

Лундквист је пристао на све, па је свадба прослављена у „Фениксу“, а поматоре, прождрљиве кћери газдарице од пансиона прејеле су се приликом десера толико, да су сасвим исквариле стомаке.

Већ у првим идиличним часовима после веридбе приметио је Лундквист, да се мишице крупне веренице једном сасвим необичном снагом савијају око пролазнога дела његове личности. „Знаш, душо драга, то је отуда што су код нас, гимнастичарки, мишићи тако силно развијени“, одговорила је на питање мила невеста.

Али неколико недеља после свадбе приспела је из једног од најотменијих кројачких атељеа престонице г-ђа Лундквист пошиљка од седам елегантних хаљина.

Лундквист је сматрао за најбоље, да се његова жена предходно са њим саветује пре него што би поручила тако скупе ствари.

Међутим жена, у својој бризи пуној љубави, није хтела да драгога мужа мучи стварима, које се стварно тичу само ње. Она заиста не намерава да с њиме иде кројачу, кад њеном мужићу затреба врскапут. А она ће већ сама о себи да води рачуна.

„Ти си, дакле, од тих! Е, онда да знаш, и први и последњи пут, нека ме ђаво но...”

„Боже, Лино; воде, брзо воде! Зар не видиш да господин има несвестицу! У лицу је дошао првен као крмез, јадни, кукавни мужић мој! Али чекај само, душо моја, да те ја мало, по мојски, плеснем по плећима, па ће ти одмах срце прорадити...”

И ту му је здерала капут, треснула га — док се окренете — на софу, и почела га по позадини његове земне навлаке воштити, лупати и масирати, да је то било право правцато и велико једно уживање.

„Јеси ли полудела? Јеси ли тасално полудела? Пуштај! Јој, јаој, пуштај кад ти лепо кажем! Оне хаљине вратићемо кројачици!... Нека ме ђаво однесе, ако...”

„Бунца, Лина, бунца! Држи ти само ноге, — а остало ћу већ лако. Тако, тако, је ли, срце моје, зар баш не познајеш своју милу и драгу Клару?”

„Умирем! Умирем! Пуштај! Тако ти Бога, пуштај!”

„Је ли те прошао наступ, душо драга?”

— „Јесте — мислим — да јесте — поготову — хм...” рече Лундквист и удаљи се храмајући и мек као памук, да негде потражи коњак. Поподне, кад је неколико пријатеља дошло у посегу, славила је млада госпођа Бога, са сузама у очима, што јој је допустио да изучи масажу и медицинску гимнастику, тако да је са мало буботака, са нешто мало

воштења и мешања могла да спасе своје мило злато, кад га је спопао наступ старе његове болести.

А онда је купила туш и одвела га на село, па кад би добри човек овде онде хтео да помахнута, онда су благи притисак њене велике, топле чврсте руке и опомена: „Ти, драги, знаш и сам да nisi у стању поднети узбуђење“, били довољни, да њега умире.

— „Не, сад је свему крај! Не дозвољавам! Нека мене однесе ђаво, али немо да видимо ко је господар у овој кући!“ дрекао је велепоседни Лундквист, кад се једнога дана вратио с њиве и затекао молере и тапетаре, који су имали да украсе цео стан по укусу његове жене.

„Јадни, мили мој друже, зар опет? Господине Клуденберже, дигните те тапете са софе! Тако — да! Лежи мирно — не мрдај — ноге право — душо моја! Знаш и сам — све је — за твоје добро! Таако!!! Мислим да је сада већ прошло. Шта рече, друже мили? Не свиђа ти се узорак тапета? У то се ти баш ништа не разумеш, друже драги; те ће тапете бити тако лепе тек кад буду на зиду. А сад да ти мало туширамо главу!“

„У по-о-о-мооћ! У-би-и-и-ство! Помо-о-ћ! Јесте ли ви луди, кад можете тако мирно гледати како овај сото — — —“

„Е, види, види... бунца опет... бунца! Просто сам очајна! Тако, таако. Отворите ту славину, господине Клуденберже. Је ли сад боље, мила душо моја?“

Лундквист је био мишљења, да се осећа нешто боље, захвали жени сметено се смешкајући и оде да окити ружама — гроб своје прве, бледе, благе, стрпљиве, зализане жене, и да се срдачно покаје што је није боље чувао, да би бар нешто мало дуже издржала у овој долини суза... — — —

Едуард — Марији Лујзи

Еластичним корацима и блиставих очију хитао је преко улице, право поштанскоме сандучету, младих свежа, весела лица и слободна, елегантна држања.

Кад се нашао пред поштанским сандучетом, осврнуо се прво десно и лево и бацио дуг, испитивачки поглед уз улицу Крингел, према прозорскоме огледалу сенаторке Бјеркгрем. Не, није било ни живе душе, само је један мали чађави ковачки шегрт ишао кроз тихи, мали град и нешто певао кроз благо јутро, пратећи се лупкањем по бакарној лампи за леговање. Онда је млади господин журно извадио писмо из џепа од капута, пољубио адресу два-три пута и тако га опрезно спустио у сандуче као да је од најтањанијег порцелана, па онда журно наставио пут, осврнуо се још неколико пута као да се пита, да ли ће сандуче до часа пражњења остати на ономе своме месту, да се, најзад, изгуби у једној кући.

Један час доцније лежало је писамце у поштанскоме вагону између једне рекламације о неким кољачима и између поштанске карте, на којој се неки цокеј обавештава о куферу који је заборавио у хотелу. Страшно просто друштво за такво писамце.

Госпођица
МАРИЈА ЛУЈЗА ЛЈУНГХОЛМ
Мариштад.

Али кад су прешли неколико станица, писмо с рекламацијом о колачима отишло је на једну страну а поштанска карта на другу, те је писмо упућено малој госпођици имало да путује најдаље, целу ноћ, али је ипак стигло на мету, па су устрептали девојачки прсти отворили куверат, мале, шиљате ципелице одјуриле журно у собу на мансарди, а два лепа, црна ока читаху:

„Мила душо моја!

Маријо Лујзо! Знаш ли, колико минута ми још имамо да чекамо. Било их је 64.800, кад сам сео за писаћи сто, а сад је већ прошло пола минута.

Немој се смејати мојој шупљоглавости, али када ме је, ту скоро, већ сасвим почела савлађивати чежња, писао сам у један град, далеко где нас нико не познаје, и поручио две стотине посетница са „Госпођа Марија Лујза Екберг.“ Ти ћеш их ипак једном имати, мило моје злато, а мени је било као да ме је та поруџбина, одједном, за цело пола недеље довела ближе мети. Ја сам те посетнице брижљиво закључао у писаћи сто, али се не могу уздржати, да ти једну од њих не пошаљем. Мислим да су врло, врло лепе!

Сваки слободан тренутак проводим у уређивању наше нове куће. Наша кућа! Прочитај обе те речи гласно, Маријо Лујзо!

О, шта бих ја дао, кад бих те могао овде имати један једини дан, да би могао видети све и казати тачно, како хоћеш да буде. Мислио сам све да смо се о Божићу, када смо у скицу, коју сам ја начинио о наше четири собе, унели диване, столове

и конзоле, сасвим споразумели, али тек сад видим, да има хиљаду ствари, о којима бих да те питам и кбје би ти требала да видиш. Јест, била је то мала, паметна, па чак и сувише разумна девојка, која је с толико одређености говорила: „За путни трошак, који би отишао на мене и маму, могли би смо код Алмедала поручити више прибора за јело.“ Због тих неколико прибора треба ја сад да изгорим од чежње!

О, да једном дође и тај дан, када ћу ја испред тебе појурити уз стрме степенице, широм отворити улазна врата и тебе, краљицу срца мога, стиснути у врели загрљај!

Јуче је стигао сто за испирање посућа. Колико се ја у томе разумем, срце моје, сто је чаробан. Опшав од цинка је тако леп и фини, а како солидан! А споља је обојен зелено.

Идуће седмице прелазимо на завесе и драпиралемо их баш онако како је на илустрацијама, које си ти послала. Како ће крем боја у салону да делује лепо, кад гардине буде расклапала мала, фина ручица а иза њих се укаже црна, ковчугаста главица и стане давати знаке извесноме господину, кад уморан и гладан буде долазио улицом, али весео и срећан чим њу буде угледао. Њу, која ће му лепи и прости њихов дом претворити у небеса! И још сам поручио два стола за мешење. Госпођа Видстрем ми рече, да ће ти неминовно и неопходно требати један особито лак и раван сто за мешење колача.

О, драго и слатко срце моје, мени је већ тако топло и тако сунчано у маломе стану, који се истом сада удешава. Мени је на души тако, као да ми се небо никада више неће наоблачити. О, знам ја добро, да нема тога човека који би кроз живот прошао без брига и без искушења, али кад видим наше гнездо, мајушно и скривено, и у осећању да ми од живота ништа више не тражимо него једно друго,

буде ми тако као да се на твојим грудима могу да сакријем и испред саме судбине. Али, иако су собе мале, верујем да ћеш наћи да су долапи веома пространи. Већ сам позабијао клинове, а у гардероби провукао и гајтан за вешање капута.

Наслоњача за љуљање је већ ту. Кад уђем у собу да се одморим, завалим се у њу и посматрам с поносом правог правцаога самодршца ове четири собе с бечким столицама, креденцом и плавим едлонским намештајем. А дуборезани јелени на креденцу посматрају ме као да би хтели запитати: „Када ће доћи твоја Марија Лујза? А мала наслоњача код прозора од балкона изгледа тако као да би да каже, „да би госпођа могла већ једанпут и да дође.“ Врата од „шпајза“ само су приклоњена; кад је прозор од кухиње отворен, поигравају она на промаји и дају знак својом плавом тапетом: „Добродошда, мала госпођо!“ Мени се све чини да нећу жив дочекаати ових шест недеља што ми још недостају. Ту је још и орманче за брашно са трима фијокама за разне врсте брашна и за три врсте прекрупe.

Са писаћег стола блистају на мене твоје младе очи поред очију моје старе мајке, које на последњој слици већ изгледају мало мутне. Моје срце не познаје ниједно друго женско биће осим вас двеју. Ти, са твојих деветнаест година, отела си ме од њених шездесет лета на први поглед, па ипак припадам ја вама обема. Изнад писаћег стола једна конзола не би ни мало рђаво изгледала.

Сећаш ли се свога првога бала, Маријо Лујзо? Ниси заборавила, како је твоје срце куцало од радосних слутњи а образи ти пламтели од детињске снебивљивости? Замисли исте те осећаје, у удојеној мери, у срцу човека од тридесет и две године! Онда ћеш знати шта ја сваки пут осећам, кад завучем кључ у кључоницу и уђем у кућу, у којој ћеш једнога дана потпуно бити моја, и само моја...

Овде је још прилично празно, али доста је да замурим, па да видим како ће изгледати кроз шест недеља. А онда ми дође воља да зазвоним и да запитам служавку — која ће се уселити тек кроз четири недеље: „Је ли моја жена код куће, Христина?“

О, љубави моја, понекад ми пада на ум, да нас живот не води баш увек по сунчаним стазама кроз насмејане гајеве. Онда ме помало опхрвава чежња, и озбиљност. Али шта бих даље, Маријо Лујзо? Знам да је твоје колено узглавак на коме спољне бриге не могу да се одомаће, па нека нам понекад и простреле срце понеком стрелом. Нема тога тешкога рада, од кога се на твоје рамену не бих лако одморио... Душице! Питах ме (свакако не озбиљно?), да ли ћу те вазда оволико волети, такође и кад нас младост одбегне, кад руже увену и јесен живота расхлади ускипелу крв. Душице! Доћи ће време кад ће се и наши образи изборати и косе наше избледети! А крв ће нам тећи спорије него сада а леђа се савити под жегом и тежином дана. Али зар ћу ја краљицу срца свога мање волети због тога што је понела сребрну круну? Зар ћеш ми изгледати мање мила, зато што нога, коју је заморило ходање за мене, гази несигурније!

Него за нас још блиста сунце живота, и још нам живот толико, толико дугује. Заједно ћемо тражити наплату, Маријо Лујзо!

О, да ми је да ти кажем још толико и толико ствари! Али ми тренутно не пада на памет ништа више од поздрава твојој мајци. Материја за тепихе, коју она намерава да нам поклони, мора да изнесе у дужину бар тридесет и четири аршина, јер је наша мала сала дуга осам и по аршина а треба да цео под прекријемо.

Довека твој,

твој

Едуард.“

MaHexa

Они су били пар срећних супруга, а свака љубавна мисао, свака и најмања брига која не би била намењена другу, припали би деци, Карлу и Ани. Па су деца имала њихове црте лица; у колико су више расла, у толико би више добијала од њиховога бића; Карло је имао нанине плаве очи и живу нарав, Ана татино високо, бело чело и његову срдачност и умиљатост. И тако су се они поново налазили у љубави према деци, њихова нежност оптицала је у сталноме кругу; они тешко да би више били у стању рећи, где престаје љубав према брачноме другу а почиње љубав према деци; била је то једна душа што воли у четири срца, једна радост у четири пара блиставих очију.

И та деца нису знала шта је то осећање страха, она никада нису била на сметњи, никад не би дошли у незгодан час; нека се отац и мајка од срца радују, или нека седе мирно и претресају рачуне малога кућанства, или кују планове за будућност, када ће Карло стати много новаца а Ана бити уведена у друштво: увек би њих руке пуне љубави дизале на крило, да са њега пређу на друго крило. Тата је своју младалачку љубав налазио утростручену и подједнако снажну у свакоме правцу, а мама више просто није знала, шта је лепше; да ли када је снажна и јака мишица обу-

хвати око струка, или kad je мајушна и топла и мека ручица мази по образу.

Ишло је то тако, док је трајао рај, како га слика француски песник: „Родитељи вечито млади а деца увек мала.“

А онда умре мама и би сахрањена, тата просто није знао како. Дуго година после тога чинило му се да у мрачноме сећању, као у некоме сну, види два мала створења у прњини крај беле постеле са белим криновима на покривачу; и одмах ту, он сам на коленима, а када су му сузе пресахнуле, видео је упало лице са истуреним игоцима и модрим уснама. Евелина! Не, не, па то не може бити она, која је до малочас била тако мила и тако весела! „Милостиви Боже, дај да се што пробудим из страшнога овога сна,“ молио се он са знојем страха на челу.

Кад је дошао к свести, ишао је с флором око шешира и држао у свакој својој руци по једну мајушну топлу руку и преко круте, беле краватне упалим потамнелим очима гледао у овај свет, а кад је кући дошао, није било никога да га на отвореним улазним вратима дочека погледом пуних љубави. Морао је као туђинац да звони на вратима својега рођенога стана, а унутра — — — празно.

Малишани у прњини вешали би му се о колена и о врат, али би он покадшто чисто помислио, е би било боље да их и нема, а деца су имала у односу на њега један захтев, најсуровији и најтежи од свих, захтев да он живи, да за њих мора да живи.

Незгодно је ићи с белом краватином и мењати је поведневно да би била чиста, а к чему истицати се прним флором. Тати се није више свиђало да иде у прњини све док не дође ослободитељка, смрт, како је он у почетку био чврсто одлучио. Јад његов био је и сувише дубок и свет, да би га требало јавно исказивати тим незнатним

спољним знацима. И, од прилике у ономе истоме времену кад и сви други удовци, забодe он иглу у шарену машину и сакри своје до смрти уцвелено срце под сиви капут. С горком чежњом приметно је при томе, да су му образи округли а боја лица свежа, и да би му се по његовим бистрим очима тешко дало више од тридесет и пет година. Ти, округтна и ледена смрти, зашто оклеваш толико с ослобођењем код оних, који толико за тобом чезну?

А деца — — јест, она су се тесно приљубила на његове груди, плакала за мајком и одлазила на гробље, Карло с баштенском кантицом, Ана с мотичицом и цвећем, али би између појединих одлака деца, у дубокој црини, јурила у веселој игри по градскоме парку, а смех им се разлегао поготову с истом оном живошћу као кад је мама седела на једној од оних клупа и ишчекивала своје мале љубимце!

Има нека здрава, сурово здрава исцељивачка снага у времену и природи.

„Мораш се мало раздрмати,“ говорили су пријатељи, „ти мораш да живиш за своју децу.“

Па су познате, љубазне породице почеле долазити тати са пуно речи утехе и са много слаткиша за Карла и Ану, а неудате пријатељице Евелинине попадале би по гробу у живописним и шароликим ставовима и са цвећем у рукама на крилу кад би тата дошао да на хумци исплаче свој бол; а кад би говориле о Евелини, како је покојница била мила и добра, јецале би тако као да ће им срце препукнути. О, како је то добро чинило души јаднога тате!

У невољи човек упознаје праве пријатеље. Било је читавих породица, породица са младим и веселим кћерима, које су сада показивале већу љубазност према досадноме младоме удовцу, већу него икада дотле, већу него пре када су им он и

Евелина могли ставити на расположење весео један дом, људи су ипак нешто бољи него глас који их бије.

Љубазне старе матере водиле су га својим кућама, он је позиван на мале породичне ручкове и вечере у зеленилу, па се из захвалности морао показивати нешто мало љубазнији.

Ниједно дете у целој граду није имало толико добрих, срдачних тетака, и то још младих и лепих тетака, колико Карло и Ана. Увек би седели на некој топлој крилу, били љубљени од првених и топлих усана и имали пуне ципове бомбона, од којих су им зуби били потпуно црни.

Јадни тата! Још с незалеженом и крвавом раном био је принуђен (сам он је увидео нужност), да закључи нову везу, „да би деци својој дао мајку,“ да би „њихово домаће огњиште учинио нешто топлијим“; јер би она жалосна једноличност могла значити пропаст за цео њихов живот.

Стоји чињеница, да су газдинство и дом сасвим лепо били вођени од тетке Ловизе, рођене татине тетке, која је децу обожавала и неговала их на најнежнији начин, али ипак, ипак — —. Ипак је он „био принуђен да поднесе ту најтежу жртву.“

Па је он свој удес поднео као прави мушкарац. Племенита девојка, коју је он изабрао — — „поглавито што је била тако добра Евелинина пријатељица“ — — није смела бити увређена равнодушношћу. Зато је он био и пун обзира и нежан, и онај који није имао прилике раније слушати његова уверавања да је он човек упропашћен за вечита времена, који се никад више неће моћи да поврати, могао га је још и сматрати за страшно заљубљена и пресрећнога младожењу.

Први пут је гроб „вечито оплакиване“ о годишњици њене свадбе остао без цвећа. Боже, била је тако хитна ствар извршити избор завеса и разнога намештаја! Али је зато дан доцније добила

Евелина двојном већи и скупљи венац него обично, а јадни тата отишао је на гробље са цедуљицом своје веренице, на којој је било написано све што би она желела да купи, па је тамо и дуго и много плакао.

Остале младе тетке повукле су се поступно од Карла и Ане на један веома савестан начин; оне сада више већ нису имале када да расипају слаткише, па се малишанима од тога доба знатно поправио стомак.

А најмилија тетка, нова мама, постала је још куд-и-камо љубазнија. — Карло је добио за свадбу нову блузу а Анчица белу хаљину и свилене ципелице.

„Свадба!“ Јадни тата! Какве муке, какве успомене! Али их је он затворио, дубоко у своје срце па је, блистајући од радости, притиснуо младу жену на груди и дошапнуо јој, да га је она, тек она научила шта је то права љубав.

Боже мој, само једна ситна лаж из нужде, једино да би обеселио ону која се жртвовала и постала мајком његове деце! Нећеш му ваљда тек то уписати у зло, Евелино?

Тетка Ловиза отпутова. Деца су јој се плачући обесила о врат, а јадни тата окренуо је главу на другу страну уздрхталих усана и нешто избрисао из очију.

„А сад би већ могло бити доста. Зар не држите и ви, тетко, да је крајње време да се учини крај тој сцени?“

Деца погледаше престрашено, глас је звонио ледено, окрутно, туђински и припадао милој тетка Еби, која им је постала мамом.

И сада је опет било двоје срећних супруга, који су једно за друго тражили и последњу трун љубави и сву нежност и бригу, али је топла, невидљива пупчана врвца између њих и малих чежњивих детињских срдаца била пресечена. Кад би

се случајно испружила мала ручица, када би тата и мама, тесно приљубљени, хтели просањарити који тренутак на дивану, та би ручица ретко кад била привучена, већ би се махом разлегло једно, донекле као у чуду: „Па шта хоћеш, Ана?“ а кад би парица искривљених малих цивелица појурила у татину собу за рад, онда би оне често успут биле задржане једном фином, енергичном руком са сјајним прстењем и опоменом: „Шта то значи, Карла? Тати се не сме сметати кад ради!“

А онда је дошло једно време, када су с тавана скинута мала плетена колџа и кад је све животно ишло по кући у чарапама, а после тога је тата имао све мање времена за Карла и Ану. Све је морало бленути у малог бату, мали бата био је немиран због зуба, мали бата је у сваком слободном тренутку био на татиноме крилу, а једне вечери када се Ана расплакала што јој је мали бата разбио најмилију лутку, Аница је добила ћушку и морала да стоји у ћошку.

Прилазице нису више излазиле на Евелинин гроб, па чак је и тата често пута био спречен. Мама је највише волела даркове окренуте према југу; гробље је, међутим, било окренуто према северу.

О годишњицама: дана кад се тата верио и венчао с Евелином, о њеноме рођендану и о дану када је она за навек оставила једног тату, Карла и Ану, мама би сасвим случајно саставила друштваице, или предложила какав излет, или добила главобољу, тако да је тата морао седети поред ње и стављати јој хладне облоге. Тако је Евелина остајала без цвећа.

У ствари, не сме се никад посумњати у задату реч једнога човека; свакако се морало претпоставити да ће бол убити једног тату, али је баш тако изгледало као да ће се он мучити још много и много година; ствари иду споро, дозла-бога споро.

Дечија соба је свет Карла и Ане. Напољу, стану, они су и сувише често на сметњи, али покаткад, кад би их тата при одласку од куће сасвим случајно срео на улазу и кад нико не види, његова би рука милокрвно прошла кроз Анине плаве коврчице: Евелинина коса, па би се дуго и благо загледао у изразите Карлове плаве очи: Евелинин поглед.

У целоме граду има госпођа Еба Кастман глас једне примерне маћехе и, углавном, она га потпуно и заслужује. Она покушава да буде правична и добро отвара очи. Сва је прилика да ни Евелина, на њеноме месту, не би боље поступала, свакако не.

Господин Кастман је сам. Претинац у његовом писанем столу је отворен а рука му опрезно претра по пожутелим хартијама:

— — — — —
— — — О, како ме мори чежња! Зар тој проклетој ревизији никада неће доћи крај? Ево већ четири дана, како сам од тебе раздвојена!

Замисли само, мала Анчица уме да изговори „тата“: „та-та — та-та“, и то сасвим разговетно. Плакала сам и смејала сам се од радости; вежбала сам с њоме читаво пола дана; хиљаду пољубаца шаљемо ти сви троје заједно! Целу недељу дана занста издржати нећу.

До гроба,

вечито,

твоја Евелина“.

„Вечито!“ Тата је после много месеци први пут отишао у Карлову и Аничину собу. Они дигоше очи, запрепашћени, готово у страху. А кад их је обухватио око струка и почео љубити златне њихове витице и плаве очице, пружише они не-

зграпно ручице и румена усташца, и шапутаху тихо, тихо:

„Где је мама, татице?“

„Изишла у варош“.

Снебивљиво су његови погледи потражили Евелинину слику на зиду, изнад малих постеља — Евелинину слику насмејаних усана и блиставих очију, њен божићни поклон у години кад је рођен Карло. Каква је то била радост, кад је картон био отворен! — — Из његова кабинета за рад слика је сада овамо доспела.

О истоме клину, тако да је слика потпуно покривена, виси сада прљава кецеља дадиљина.

Тата плане а дадиља почиње урлати:

„Слушај, Адолфе, зашто си ту јадницу толико уплашио?“

То се „мама“ вратила кући.

У продужној школи

„Немој брате, шта ће ми то, председниче! Може мој син и овако да дигне нос; не морам га ја, да би се погосподио, послати у продужну школу.“

„Говориш тако, Ола, зато што не разумеш! Моји дечаџи, Богу хвала, још никад нису били не-васпитани; али, што јест-јест; од како су у про-дужној школи, још никад нису били овако добри.“

„То је све лепо и красно? згодна је она, може бити, за председничке и кметовске синове, али де-ца једног обичног сељака морају да се задовоље и основном школом,“ говорно је Олоф из Бакамеле, везао дизгине за кола и затворио врата од штале, где га је посетио председник општине, да продуж-ној школи прибави једног ученика више и пољ-скоме добру Бакамеле створи лепо васпитаног сина.

А онда су се попели у кола; Ола и деран на угодно предње седиште, мати и слушкиња позади. У колико су људи ближи примитивноме стању, у толико имају мање поштовања за жену, а да се не удаљујемо од истине, они тамо, у Бакамели, стра-шни су примитивци, и поред свега тога што Ола има кола на федере и што новац држи у банци.

А кад су сели за сто, први се заклатио деран, иакада се после испружио на запећку, да се мал-чце одмори, продера се толико, да се служавка, окја је јело носила у долап, сва устресла: „Оче, јесте ли дали коњима да лочу?“

„Јок“...

„Зар мислите да је паметно, тако оставити марву?“

А онда се стари отац полако извукао из куће, док се онај дзиндзов превалио на други бок и, ничим неометен, наставио своје поподневно хркање.

Али „нос“, хвала Богу, „још дигао није“, Олин Јован, и то је прави Божји благослов. Иако син богата сељака, извртао је он исправно полиће са слугама на имању, а кад би они окупили гадно псовати, псовао је и он с њима у друштву а кад би они суботом увече на главном друму правили галаму, он би својим јасним гласом надвикао све остале. Ако би батице почеле да пљуште, он би увек био међу коловођама; та диван је он и дружеван деран, и заиста био би прави грех послати га у продужну школу за дизање носа, где ће му улити у главу све могуће бубице.

Али, испало је тако, да оцу све дотле није дао мира, док није доспео онамо. Не зато што је мислио, да треба нешто да научи. Сачувај Боже! Него, чуо је он, да је тамо дечацима врло лепо, да певају „у четири гласа“, да су увек заједно и да се страшно много забављају. Отац је изјавио да је то једна луда мисао, али је у новембру Јован ипак онамо отпутовао, у новом црном оделу и са два велика сирца и много хлеба од ражи у торби.

*

Дошло је пролеће и снег се отопио на њивама у Бакамели, које су чекале на плуг и на дрљачу. А Ола и маги чекали су својега дерана.

„Мораћу за лето да погодим још једнога слугу, јер Јован се зацело сад толико профинио, да неће штети да ради,“ мрнцао је стари Ола, подмазујући кола и набијајући врећу сеном. Spreмао се у град да свога наследника врати у Бакамелу.

„Хајде и ти, девојчуро, да чујеш оне лудорије тамо“, рекао је он Лини.

Пошли су на дан уочи испита, јер је управитељ „школе за дизање носева“ обзнанио, да се родитељи и старатељи нарочито умољавају, да присуствују не само завршној свечаности него и самоме испиту.

Кад је Јован опазио да се примичу школској згради, похита им у сретање. „Добар дан, добар дан!“ узвикнуо је он и скинуо капу.

„Брее!“ рече стари и стаде се освртати на све стране, да види господина кога је деран поздравио. Али нигде ни живе душе. Јован је, дакле, скинуо капу своме рођеном оцу? Хм!

По подне су ученици морали да „изигравају општински одбор“, па је Ола из Бакамеле присуствовао да чује. Седница је требало да представља саветовање поводом извештаја одбора за помоћ сиротињи, па је измишљена сва сила „молби за помоћ“, које је требало „решити“. Седео је у одбору и Јован из Бакамеле и имао да представља једног члана одбора. Па је и управитељ школе био члан одбора и показивао се страшна тврдица према сиротињи, и када је добио реч, окомио се страшно на сиромаше и био противан додељивању сваке помоћи. Али кад је Ола бацио један поглед на његово благо лице и загледао му се у добре његове очи, одмах му би јасно, да директор никад не би могао у збиљи да буде тако окрутан; човек свакако хоће да види, какво је срце у ових дечака.

„Господине председниче!“

„Има реч господин Холмерц.“

„Дозволићу себи приговор, да стари Јаков у Хагену страшно много стаје општину. Ено га у старој његовој колиби, негује га кћи а сиротињски одсек му даје сталну помоћ. Издржање му свакако дати морамо, зато што је човек у дубокој старости и потпуно неспособан за рад. Али је колиба склона паду, поправка крова стаће у најмању руку осам марака а тај гори још и силна дрва.

Предлажем да се колиба поруши и стари Јаков преведе у сиротињски дом.“

„Господине председниче!“

Ола се трже; био је то његов син.

„Има реч господин Јован Олофсон.“

„Ја се надам да предлог који је учинио уважени предговорник међу људима, који имају срца и који појимају значај сопственог дома, на нека овај припада и најмањем и најсиромашнијем човеку, никада неће добити већину. Пријатељи! Ено старог Јакова Ларсона, седи у рођеној својој колиби, коју је стекао у бољим својим данима. Иако је већ принуђен да једе сиротињски хлебцац, што је само по себи исувише горка ствар, ипак га је он јео под својим рођеним, ма да и рђавим кровом и који прокишњава, а добра његова кћи негује га са пуно љубави. Нећете ваљда имати срца да их развојите, да би се уштедело неколико тричавих марака? Ви нећете дозволити да стари Јаков због неколико руковети шиндре буде отеран из свога дома и спречити његову кћер у вршењу прве и најлепше дужности — да негује старог оца и да му помаже. Зато предлажем да Јаков Ларсон и даље прима издржање и да одобримо и осам марака, потребних за оправку крова.“

Стари Ола осети некакву чудновату топлину испод прсника. Дакле тако, такве ствари уче они у „школи за дизање носева“!

После подне имали су пољопривредну хемију, разуме се, само основе; даље, мерење и нивелацију.

„Ђубре у врећи“, — то је себи било прокрчило пута чак и до Бакамеле, али Ола се још никад није усудио да купи више од две вреће вештачког ђубрета, јер је слушао да није свако вештачко ђубре угодно за свако земљиште. Замислите, људи, ако се деран разуме које ђубре треба изабрати!

А онда му је пало на памет, како се једанпут провео, кад је хтео да подигне брану на живобари у Кухагену. Сам Ола главом, татор из Болсекре и Карло ковач, који је био стари колониста, сви су се они могли заклети, да пад треба провести према западу, па је Ола утуцао доста радних дана, јер се земља однекуд спуштала према југу, иако није изгледало да пад иде на ту страну. Овакве глупости се више неће моћи да понове, кад Јован разуме ту ствар.

Када се Ола сутра ујутро пробудио, на крову школе се вила плаво-жута застава, велика дворана била је искићена зеленилом, катедра украшена цвећем а изнад врата од предсобља висели венци од лишћа. А свима друмовима притицала су кола из близа и из далека, па је дошао и свештеник; према томе, у тој школи не може бити баш тако грешно.

Онда се разлеже хор из отворених прозора, а свежи глас Јована из Бакамеле одјекивао је и овде најгласније — управо као код куће у суботу увече, — али овде материнско срце нема за што да стрепи: после ове пјесме не треба поправљати клупе, плотове и ограде.

Управитељ изађе на катедру и одржа поздравни говор на завршетку школе о „Шведском природном и народном животу.“ Додуше, стари је Ола и досада знао, да се отаџбина простире за једно прилично добро парче земље преко атара Бакамеле; али кад су му јасно и разговетно приказане разне особености природе сваке поједине покрајине, кад су му разјашњени разни теренски типови у свем шаренилу њиховом, када је чуо како железница својим снажним, челичним загрљајем све тешње спаја децу Шведске, братими их и уклања неједнакости, руши предрасуде, — неке нове мисли испунише његову стару, седу главу, а срце се прели необичним неким осећањем.

И, у једно време, кад још није било железнога хата, да Швеђане међусобно зближи, када је човек Далекарланин био туђин за Смаленђанина и кад је Норманђанин ретко када знао како изгледа Блекинђанин, тај народ се ипак осећао као једна целина, жртвовао је новац и имовину, крв и живот свој, да остане „једно.“ И Бакамела је само комадић те земље а стари Ола дете тога народа, и његов Јован биће му на велику част.

„Услиши, Свеа, мајко свих нас Шведа...“

Староме Оли се чинило да се таваница дворане диже у сама небеса. А његов рођени деран пева ту први тенор.

Од неког „дизања носа“ у „школи за дизање носева“ није било ни трага; тај предмет је ове школске године, мора бити, био занемарен. Многе се још говорило и још више певало, а онда је Пеле копао копитом пред вратима; јер је било време опраштању. Сестра Лина је пошла покорно врећи, која је лежала у задњем делу кола; та само се по себи разуме, да она има тамо да седи, где би! Али Јован прште у громогласан смех, диже је у жилаво своје наручје и посади на предње седиште, поред оца. Ту ће, за почетак, бити место жене, у кући као и на путовању, чим сељачки син буде схватио, да постоји и нека друга мера за мерење вредности човека, а не само јачина песнице. Напољу, на њивама, био је диван радни дан. Али је стари Ола осећао да није пропустио дневни посао, да је ово посејано јаро семе, које ће у своје време донети добра и Бакамели, иако је дрљача мировала неколико дана а пуна врећа семена дремала на суроме зиду у стаји.

„Би, Пеле! Ето нас дома! Остави, оче, одвешћу ја коња у шталу, ти треба да се одмориш.“

Била је управо субота. Кад је пала ноћ, дошњала се госпа Ана пред врата собице својега сина, да види је ли изишао, да потражи старе своје пај-

таше. Дубоко, уједначено дисање из постеље казало јој је, да му се у томе погледу баш ни мало не жури.

У понедељак ујутро извукао је стари Ола своје реуматично тело врло рано из постеље, да иде на орање. Али кад је ушао у стају, тамо није било волова, а кад се догегао до њиве, видео је по три свеже, црне бразде на свакој страни међе, и дерана из „школе за дизање носева“ на другој крају њиве, управо кад је заокретао плугом.

Било је све као и пре, само што није више никако псовао волове.

Све је било као и пре, летње сунце осмехивало се на Бакамелу, земљом изгладани раоник блистао је у сунчевоме сјају а можда је неки ђаво заблистао и у оку старога Оле.

Позоришне авети

Познајете старог чика-Јеремију? Солидан, ста-
ложен, добар, љубазан, фини и образован човек.
Нада све солидан. Чак и кад се забавља чика Је-
ремија, бива то с једним изразом способности пла-
ћања, који улива поверење. Никад га нисте видели
у тингланглу, с упљачканим кључем од капије у
цепу и старих поштених, сивкасто-плавих очију
управљених на доњи део трикоа какве белосветске
акробаткиње на трапезу; а нисте га могли видети
ни да пише цедуљице и да их шаље по келнеру;
нити с позоришним догледом у купатилу; или да
одједном измисли неки непотребан посао у соби,
кад стрина има кројачицу у кући. Не, он је већ
такав и хоће да увек у свему влада ред, па би га
стрина слободно могла послати да зулукафарским
фрајлама узима меру за чарапе, да у неком жен-
ском добротворном одбору седи иза затворених
врата у друштву чежњивих, незграпних, средовеч-
них госпођица, да води књиге у дому за посрнуле
девојке или да га у постељи служи млада слушки-
њица, а душа његова неће се ни за трун оштетити
нити му стари и поштени кажипрст залутати под
неки меки подбрадак или у немирне женске витице.

Такав је чика Јеремија. Али када он, од при-
лике сваке пете године, дође у престони град, до
лепе грешнице на обали Мелара, у рај шпекуланата
с кућама, где општински одборници узајамно својим

удовицама деле пензије а за свој лични рачун купују плацеве на име својих будућих удовица, где се Његово Величанство Краљ главом шета по градским улицама и лично води рачуна да се примерно кажњава улична мангупарија, и стара се да разносачи депеша усрдно поздрављају а гардисти ступају чврстим кораком, где месари кољу испод руке артиљерски поручници са све женом и децом одлажу заклетву на верност Хришћанској Заједници Младих Људи — онда и чика Јеремија зажели да се мало проведе па ће да оде у неко пристаниште, лепо позориште, најрадије у краљевско народно позориште које је краљевско без субвенције као од прилике коза, која је подигнута на степен краве, али није добила ништа више мекњиња од најобичније козе.

Сада је чика већ стар, има му читавих 76 година, а први пут је у краљевском позоришту био још младићем; има томе неких шездесет година. Онда је рекла стара његова старамажка (која је била такође, да дечка чува, да не препије пунча, да се не преједе и не буде му зло на стомаку): „Јеремија“, казала је она, „пази добро у другој чини, играће господин Ленрот, а он је највећи карактерни глумац Шведске. Њега ради скачу жене у Ледену Северну струју а девојке добијају страшну болест јектику. Их, ево га!“ Тада се толико пљескало, да се храм уметности љуљао из темеља, и рупчићи су се приносили очима, и јецало се, и плакало, и јели слаткиши, и липао пунч; и све што је спадало у лепи пол, гледало је у вис и прекрштало руке на трбуху, и одавало се духовним уживањима и уништавало семенке и бадем, и уздисало: „Ленрот, јој Ленрот!“

А у поноћ, кад се изванредни уметник дизао кући, на спавање, пратили су га: полицајац, служител и вешкорпа. Јеремија запита старамажку:

„Шта ће му патролија?“

„Е, па да га чува од батина љубоморних му-
жева.“

„А служитељ?“

„Па тај носи вешкорпу“.

„А чега има у корпи?“

„Њубавна писма од свих финих дама у граду“.
Доцније је чика одлазио у краљевски театар
као новопостављени самоуправни чиновник у Вер-
наму, затим као младожења и најзад као срећни
супруг. И сваки пут је господин Ленрот био част
и слава храма уметности. А кад би се, учинило, да
се одушевљење публике почело помало гасити, није
требало ништа више него да велики уметник сло-
мије руку, да добије тробољу или да угане велики
прст на нози и да због тога изостане недељу-две.
И свет би почео прескамувати као да је помахнута
чим би он опет изашао на бину, стала је оног на-
рода дерњава, лупњава а људи су се понашали
тако да су они, који би седели на првој и на другој
галерији, онима у паркету грешком бацали на главу
бонбоне, позоришне листе, догледе, лепезе и читаве
лажне вилице.

А девојке би, вративши се кући, причале ма-
терама, како је слатки и мили Ленрот стајао, хо-
дао, бусао се у груди и устурао главу. Па би мама
притегла на кецељу очи и уздисала: „Ђери, баш
такав је био и оне зиме, кад сам ја ишла на кри-
змање. Јест, ијао, Ленрот!“

Чика Јеремија уживао је потпуно заслужену
породичну срећу, а стрина му је свакога Божића
поклањала нов труд за паљење луле и свакога лета
лепо скројену ћерчицу. Тако је она радила пуних
девет година узастопце. А онда, уместо тога, за-
почела с вуненим наруквицама и бонбонама за кашаљ.
А кад је најстарија кћи напунила деветнаест и била
лепа и слатка као већина Вернаморинкиња, рекао
је чика стрини: „Не иде више овако; девојка треба
да види света и да се својим очима увери да има

и других мушкараца осим полициског писара и секретара суда. Послаћемо је, да проведе зиму, у Штокхолм, кузини Марији.“

„Хајде де, стари. А велики Бог ће већ сачувати наше чисто јагње од гардиских официра“, казала је мати.

Лина доби на поклон две нове хаљине, шешир и рукавице, паде оцу и матери око врата, помилова јагање и даде својој kokoшци љубимици читаву прегршт жита на растанку.

Вратила се после четири месеца. Али онда већ није било ружица на њеним образима; нестале су као основни капитал и резервни фонд Елихутске Штедионице. Око јој није блистало као и пре, устанису певала као пре, нити су се као и пре смејала, и није више лебдела као грација, већ се вукла као оматорели надничар, коме треба да ударе двадесет и пет батина за покушај крађе с обијањем под отежавајућим околностима. Чорбу од млека ни да омирише а у супу би бленула као атеиста у председника црквеног турског одбора.

„Лино, срце, шта је теби? Зар те нисмо и бог зна колико молили да се добро чуваш гардиских официра?“ питали су мама и тата, наместивши дете између себе на диван у трпезарији, расколчали јој блузу и дали јој Хофманове капљице за снажење срца на коцки шећера.

Али девојка не говораше ништа; седела је и ћутала, и гледала чежњиво кроз прозор на квочку, која је чепала по башти и дизала канџама прашину уназад као народни посланик Бјерк своја гледишта. Најзад се Лина стровали на материне груди и зајецла: „Мајко ја сам срце изгубила!“

„Златно срце, што ти је тетка Кристина поклонила на крштењу? Па објавићемо кроз новине“, рече тата.

„Не, татице, него срце што је ево овде!“ каза Лина и притиште руком вунену хаљину.

Па је тако, мало по мало, изашло на видело да се дете заљубило у једног уметника у Краљевском Позоришту. Боже, Боже, како је био диван! Био је идол свију и име му је Ленрот!

„Ленрот — Ленрот — чујеш, мама, па то ће зацело бити син великога Ленрота, кога смо видели на представи кад смо били вереници“, рече чика Јеремија.

И тако је одвео девојку у Штокхолм, да младога Ленрота позове на одговор, што је Лина завртео мозак. Ако млади Ленрот буде паметан, могло би да буде чак и весела, а ако није глуп видеће и сам да чика Јеремија има и неку пркавицу.

Стигли су, сазнавши глумјеву адресу, испели се на други спрат, обрели се у салону младога уметника, који је био претрпан уметничким благом и разним успоменама. Лина је љубила сваку ситницу, која би јој допала шака, и шапутала: „О мили, мили, и драги!“

А онда се отворе врата, и уметник их прими. О, како је лупало срце младе девојке! Ево га, ево, седе, до гроба љубљени, вечито вољени и у домањој хаљини, сед и прастари дека, са топлом циглом под табанима, због реуме.

„Извините, господине дворски уметнице, је ли вам син код куће?“ запитао је чика Јеремија.

„Ја немам сина, господине.“

„Онда синовац, или рођак; онај млади човек што је месеца августа играо у „Коврчастој власуљи господина Константина“, усуди се Лина додати снебивљиво,

„Па то сам ја, госпођице. Чиме бих вам могао бити на ус —“

Кад је велики уметник толико изговорио, чика Јеремија је већ био далеко са својим јадним, несрећним, полуонесвесним дететом.

*

Време које залечује све ране, па чак и оне које задаје најсавршенија уметност маскирања, дало је чика-Јеремији за зета лепог једног секретара, а господин Ленрот је још и даље био љубимач штокхолмске публике, увек подједнако младостан увек подједнако чаробан. Пошто је хаљих десетак и петнаестак година приређивао гостовања по граду, трашњости и турнеје по Данској и по Норвешкој, почео је тај великан, вечито недостижни, мало по мало да осећа замор и слабост и све чешће је одсутност своју извињавао болешћу. Кад би се у међувремену ипак понекад појавио на сцени, излаз није био више толико буран, јер је већина савременика великог и недостижног уметника већ била под земљом и није могло да иде у краљевски театар, да пљеска своје староме пријатељу.

Онда је вечито недостижни доконао, да је дошло време да широм васколике Шведске објави проглас и намеру, да за увек каже збогом даскама, са којих је пуних педесет година очаравао све пријатеље уметности у целој краљевини. Ленрот, наш велики, неупоредиви Ленрот намерава да се повуче у приватни живот.

Сви су знали шта губе; сва престоница била је у дубокој жалости. А понајвише ситничари и сопственици деликатесних радњи, јер је била ствар чисте немогућности добити лаворово лишће за гарнирање месних јела, — све је то отишло недостижноме.

Позоришни критичари натакоше нова челична пера у држаље, краљ спреми орден, старемајке потражише по орманима старе свечане хаљине да се са прве галерије за увек опросте од идеала своје младости, и богобојажљиве попице које иначе никада не учествују у световњачким забавама, купиле су седиште у паркету, јер је то ипак моменат од културно-историскога значаја, када ће наш мили

Ленрот казати последње збогом једноме народу, који га је носио на рукама у три своје генерације. И уз то је љубимац имао корисницу.

Добро измасиран, с јаком дозом морфијума испод коже, опијен, пљескањем, без труни снебивања, младалачки потшишан и нафризиран, затрпан цвећем и лаворикама, неисказано слављен, изишао је великан још један пут — овај, последњи пут! на позорницу да старим генерацијама даде једну потресну успомену, да младе потсети на своју августовску незаборавну „Коврчасту власуљу“ господина Константина.“

Осмехивало се са сузом у оку, пиштало од усхићења и чежње и када је, најзад, слављеник и по седамдесет и шести пут изазван на сцену и изишао, у фраку, са орденом Густава Вазе на прсима и под сребрним лаворовим венцем који су му подариле колеге а на чело му га притиснула 57-годишња прва љубавница, онда клицању више није било краја, сузе су блистале на свима странама, на позорници и у пространој кући није било ниједног сувог места, сем ако узмемо у обзир суви кашаљ недостижног слављеника.

Дрхтећи од ганутости и од старачке изнемоглости, изашао је и последњи пут богом обдарени хистрион на рампу, принео своју усахнулу руку ватираним прсима, поклонио се и зајецно: „Збогом! Збогом за навек!“ Али штампа, па пријатељи уметности, па директор Краљевског Позоришта, па колеге, јест на чак и сам неупоредиви уметник, сви су они нашли, да нису сви, који су нашем великом Ленроту хтели да кажу збогом, то и могли да учине, зато што простор театра за ово није био довољан. И тако се недостижни опростио још једанпут, и још једанпут; опраштао се у Комедији, у Шведскоме Позоришту, у Вазином Позоришту, на матинеима и по соареима, казао „једно топло и последње збогом“ у корист глумачког пензионерског

фонда, узео „опрштај од кога му се срце цепало“ у корист техничког особља, изрекао „последње, неопозиво збогом“ у корист дома за онеспособљене куварице и једно „збогом, од кога ће ме бол уништити“ — овога пута у корист самога себе.

— Чика Јеремија, који иначе никада не чита оно што новине доносе у рубрици „позориште и музика“, сада формално гута све што тамо пише о повлачењу племенитог ветерана уметности у приватни живот и у заслужено стање мира, више него заслужено необично успелом животном задањом. Он све то чита на глас у породичном кругу; глас му подрхтава и око блиста; затим оставља новине уздахнувши; била је то једна од оних веза између њега и прошлости, која је, ето, за увек раскинута.

Шест година доцније седи чика Јеремија са малом својом унуком у паркету Краљевског Позоришта. Силно навађују на њега старе успомене, када је оне вечери пре шездесет година, седео овде са старом својом старатајком и гледао недостижнога Ленрота. Како ли се сада зову уметници? Деда Јеремија купио је позоришну листу, али, да се не лажемо, њему је већ прилично тешко читати при вештачкој светлости, а и на што? Та, не познаје он њих!

Завеса се дигла, драма започела, али — та шта је то, за име неба! „Лекара!“ — „Брзо!“ — „Има ли овде неки лекар?“ — „Једноме господину у гледалишту позлило!“ А, ево, износи га већ. Беле вितिце старог деди Јеремије залепиле се на челу од зноја. „Је ли вам боље, стари господине?“ пита напољу, у фоајеу, лекар са саучешћем.

— „Да — нешто мало, — о, ухватила ме несвест, привидело ми се нешто тако страшно.

Замислите само, господине докторе, учинило ми се, да видим старог, недостижнога Ленрота, нашег великог Ленрота, напред бине, међу глум-

цима! Њега, који се још пре толико, толико година за увек повукао с позорнице.“

„И зато ти керефеци!“

„Е, извините господине докторе, али замислите, представите, привиђење, авет на потпуно осветљеној позорници!“

„Шта лупате о авети! Па то је био главом наш велики Ленрот!“

„Ле-ен-рот! Па он се за увек опростио с позорницом!“

„Као члан ансамбла, то да; али у својству случајнога госта надамо се да ћемо још дуго и дуго имати прилике, да неколико пута недељно уживамо у недостижној уметности неупоредивога глумца.“

Сека Тилда

Вилхелм и Тилда били су брат и сестра од тетке. Тилдин отац био је гроиста и вицеконзул у Бракзали; Вилхелмов отац био је капетан и живео у истоме граду. Обе матере биле су сестре, те се отуда Тилда презивала Линдеквист а Вилхелм имао презиме Штарк.

Кад би име П. Линдеквиста било исписано на предњој или на задњој страни менице, било је потпуно свеједно на који износ иста гласи; она је у целој Бракзали и још далеко уокруг примана баш исто тако као и новчанице Народне Банке. Име Ц. Штарка, пак, није на таквим четвороугаоним хартијама значило баш ништа, јер је капетан био под стечајем.

Сестре су се сада понашале међу собом некако мало чудновато, и за то је била крива госпођа Штарк, зато што је била помало завидљива. Није једној сестри тако лако, да се бори са оскудицом и невољом од сваке руке, да се понекад мора понижавати пред сасвим „обичним светом“ само зато што нема две круне „док ми муж не дође кући“, а да у исто време гледа како јој сестра, која код куће није била ни из далека толико вољена, купује једну хаљину за другом, баца у крпе ствари које би нека друга била срећна да има као оно што „најбоље“ има, и да кућу води на најотменији начин.

Зато су опет пашенози, конзул и капетан, били

добри пријатељи. Штарк је опростио Линдеквисту што има новаца, пошто је код њега увек могао зајмити, па би гледао кроз прсте на фини стан и на дивне „пелцове“ пашенога, јер је имао осећање свог вишег положаја у друштву, једно уверење које, осим њега самога није могао схватити, разуме се, више ниједан други човек. Кукавни Линдеквист морао је некада у радњи, која је сада његова властита, да чисти дућан, када је Штарк био у Карлбергу, у Војној Академији; пушио је марку Кармарска Ружа и имао отрдане познанике из времена када је стојао за тезгом; јадник је пре за жаљење, и заиста му се мора опростити оних његових пола милиона.

„Је л' да ми до идуће недеље можеш позајмити стотинарку?“ гласио би капетанов опроштајни поздрав, онако с ногу, кад би се обе породице састале.

Госпођа Штарк би поцрвенела од стида а госпођа Линдеквист се обешечачки осмехнула и загризла за усну; конзул би пак извадио из џепа тражену своту и не трепнувши оком, и рекао: „Изводи, пашо!“

У протеклу од једанаест година било је враћено три или четири таквих стотинарки, не више. „Па колико си тих ситних подужица учинио до сада код Линдеквиста?“ запитала би тако понекад госпођа Штарк, по повратку кући.

„О, биће до сада нешто преко хиљаду круна.“

„А тако, и Богу хвала што није више!“

Али је конзул Линдеквист, као уредан трговац, водио књигу и о најбезнадежнијим потраживањима. Капетан Штарк би се и сам зачудио, да је могао видети, да салдо његовог рачуна износи 9416 кр. 85 ера у корист Линдеквиста.

Али кад би, овде онде, госпођа Штарк од сестре позајмила десетак круна за домазлук, та би свота увек била враћена у року од једне недеље

дана, па су ти повраћаји за госпођу капетаницу доиста представљали прави тријумф.

„О, па није то тако журно, Амелице моја,“ казала би понекад госпођа Линдеквист.

„Није журно? Како то мислиш? Не мислиш ваљда да бих ти ја задржала једну твоју пару!“ говорила би госпођа капетаница и исправила витки стас, који је био исто тако стасит као и у конзулке.

Мали Вилхелм је растао и постао леп дечко. Он је са својим сјајним, црним очима личио на правог принца.

Расла је и мала Тилда Линдеквист и постала слатко, мило девојче коврчастих витица и сва округласта, и изгледала права вишњица.

И деца су се љубила и заједно су се играла.

„Трчи кући и донеси неколико лепих колача, код маме нема данас!“ предложио би Вилхелм тако понекад.

„Оћу, драги Вили!“

Па је Вили порастао и овде онде му требало помало новаца, кад би се нашао с друговима. Тата би се наљутио а мама се расплакала, кад год би им дошао с таквим захтевом.

„Чујеш, Тилдо, волиш ли ти мене макар мало?“ запитао би он у таквим приликама и-обгрлио је око њеног пунога струка.

„Да, мили Вили.“

„Добро де, него мислим, онако „страшно“ много, тако да би била готова да за мене учи-ниш све?“

„Него.“

„Дај ми златник од двадесет шилинга!“

„Оћу, мили Вили.“

Наклоност је расла с годинама, а у години кад је Вилхелм положио матуру, волели су се они више него тату и маму и цео остали свет. Али сада би се љубили само онда, кад би једно другом чести-

тали рођендан. Капетан умре а конзул, који је у току године дотерао до читавога милиона, рече снаси:

„Не брини за дечка, Амелија, о њему ћу ја водити рачуна.“

У току првога семестра у Лунду, Вилхелм је услед растанка, увидео како стоји ствар с његовим осећајима, па пад је о Божићу дошао кући, оде се секом до Биркхагенске луке, стегне јој онде обе руке, загледа јој се у очи и прошапта:

„Волеш ли ти мене, Тилдо?“

„Да, мили Вили. Него волиш, данас је ударила југовина; па нећемо моћи да се клизамо.“

„Слушај, Тилдо, не мислим ја тако да ли ме ти волиш као моја сестра од тетке, него да ли ме баш онако од срца волиш и хоћеш ме за мужа?“

„Оћу, мили Вили!“ клицала је она и притиснула своје мало црвено уво на место његовог горњег капута, испод кога куца срце.

И зима прође и снег се истопио једанпут, двапут, трипут, шест пута, и испити су били положени и веридба објављена, па је Вилхелм био пристав код суда у Штокхолму и целу годину дана није видео своје Тилде.

А када је о Божићу дошао кући, био је мршав и блед, пољубац му је био хладан и није имао апетита кад се јела варица. Тилда је плакала; тетка Јулија учини предлог о теју од сенецвета.

Али је било још и горе; штрајковао је чак и код печења па Тилду не пољуби чак ни онда кад јој је пожелео добро јутро.

Тетка Јулија запита, да ли да пошаље по пиванице:

Кад су једне вечери били сами у салону, он најзад потегне с истином на среду. У очајању је, и хоће да мре.

А зашто то?

Па да, он се преварио у својим осећајима. Он

је оио сматрао љубављу што је било само једно срдачно, топло пријатељство за своју малу секу и другарицу у игри. А сада је, најзад, проговорило срце, ои увиђа сву своју заблуду, и тиме је свршио с његовим животом...

У соби је владао сумрак; зато није видео како се оиа у страху своје вила, није видео како га њене очи укочено и престрављенио гледају, а његове слепе очи ударале су толико да није чуо како је силио лупало њено јадно срдашце.

Дошла је Нова Година и Три Јерарха су дошла, и пре него што је дошао и Кнутов дан добио је Вилхелм своју реч натраг. Ои је Тилди морао обећати да неће ништа учинити од себе и да ће се отворено поразговарати са старима... а онда нека запроси ону, ону која... „па зар је она баш толико лепа, Вили?“

Ои јој је љубио руке, називао је аиђелом а себе иитковом, питао је да ли му је заиста опростила да ли је заборавила прошлост и да ли пристаје да му и даље буде његова добра „сека Тилда“.

„Оћу, мили мој Вили!“

После неколико година дошао је у посету са својом младом жеиом. Тетка и теча покушале да буду колико год је могућно љубазнији, али су им се лица, и без њихове воље, дубоко борала, па је изгледало да дува неки леден ветар кроз тај иначе тако мили и срдачни круг. Млада жена знала је све; вал румени разлио се преко њених образа, и изгледало је тако да ће свакога часа бризиути у плач. Вилхелм пови главу и глас му је дрхтао, кад је Тилди журио дошапнуо:

„Чуј, бар ти, воли је бар ти макар малчице!“

„Оћу, мили Вили!“ осмехиула се она и отворила њој, која јој је све отела, иаручје у топао загрљај.

Конзул Линдеквист стигао је већ до другог милиона и имао само четворо деца. Понуде су пљуштале на Тилду као киша, све добре, сјајне прилике, али будући је она увек са захвалношћу делила карте па је тако дотерала и до тридесете, почеше се млада господа, која су стално долазила у кућу, најзад обраћати сестри Агати. Понекад би Линдеквист-мати проплакала, савила својој најстаријој кћери руке око врата и зајецала:

„О, да га већ једном можеш заборавити! Па то ће ти још бити и смрт девојко!“

Међутим, за то није било никакве опасности. Тилда се није „ширала“, и била је здрава као дрен и сувише широких плећа, да би могла умрети од љубави. Али је на дну срца сачувала слику другара из детињства, и њене мисли не изживописаше преко те ниједне друге слике.

Кад је крв топла, срце младо и човек се налази на раскрсници двају путова, није лако избрати онај прави. А Вилхелм је у тој прилици погрешно. Ниједно од супруга није било довољно покварено, да од брака начине несносан раздор; био је то један од оних бракова, у коме се „проводи време“ и свету се замазују очи; али кад је млада жена, после неколико година, отишла онамо одакле се још нико вратио није, то је свакако Вилхелма потресло, као што у осталом друкчије не може ни да буде кад се развргне таква веза, па чак и онде где није све баш онако како би требало да буде; али он то није осетио као неку поразну несрећу. Две године доцније разлегло се звоно на капији тече Линдеквиста.

„Јесу ли господа код куће?“ запитао је он служавку, која је отворила.

„Да, мили мој Вили!“ чуо се из собе Тилдин глас.

Опет је био сумрак и опет је седело њих двоје

самих у староме, драгомe салону. Она је око очију имала ситне, фине борице, а његова коса била је поседела на слепим очима. Њој је сада било тридесет и четири, а његова рамена била су мало повијена. Он се наже над њену наслоњачу, њено срце куцало је бурно а глас његов подрхтавао:

„Ја сам те изневерио, Тилда; поступио сам према теби као подлац и, у ствари, не бих се смео усудити ни да ти приђем. Али си ти ипак у моме срцу увек била прва, и једина. Опијеност чула прошла је тако брзо, па је из магле избила твоја слика, милија, лепша, дража него пре. Можеш ли опростити? Хоћеш ли, можеш ли да сада просјаку уделиш оно, што твојом љубављу тако богати безумник није умео да разуме? Смем ли те још волети, Тилда?“

Кочоперна, кудрава глава се затресе, груди се почеше бурно надимати, али се и јасно и благо чуло кроз сузе, које су се круниле:

„Него, мили мој Вили!“

Стари

Када се, радосни или тужни гурамо кроз велику маскараду живота, тражећи лепо местанце у кадрили судбине или у потрази за добрим друштвом пред бифеом среће; када, можда све што за нама лежи заборављајући, руком посежемо за оним што пред нама лежи и мами нас, онда нас прате верно, са страхом и са пуно наде, два пара очију иза скривене, мрачне кулисе, где је живот, регби, застао, где израста прашина и влада ћутање.

Мало по мало постају они све мутнији, та два пара очију, оштрина вида у спољни свет све се више сужава, али се шири у висину, а онда — онда се они гасе, прво један пар, па други, и када се нађеш баш усред среде оне праскаве игре на позорници, обузме те ипак нека мала студен и буде ти празно око срца, однекуд ти се овлажи око а онда — онда играш опет, као да се ништа није ни десило; али ако мало боље загледаш у небеско плаветнило, видећеш да су се онде родиле две нове звезде, које, чини ти се, само за тебе блистају.

Али у старој оној кулиси, где буја прашина и влада мук, сада је пусто и хладно, јер „отишли су стари.“ Драге, старе, седе главе, што се у соби, где је запаљена свећа нашега живота, тако немирио преврћете, пратећи наша лутања, нека бисте само што дуже, што дуже пробавили овде доле! Миле, старе, мутне очи, нека би вам било дато да што

дуже пратите наш животни пут! Тамо напољу, у брзим променама живота, кажу људи: „Далеко од очију, далеко од срца!“ и када нас само за неколико година није на некое месту, где смо недовољали да су нам сва врата отворена, где нам се чинило да сва срца топло за нас куцају, није ретка ствар да ту, по повратку, не затекнемо „заборав“ у погледима и хладни зрак леденице на огњишту пријатеља.

Али ако си оне, који су се некада, кличући у радости, грлили над твојом колељком, и пет и десет и двадесет година заборавио а онда се назад повратиш са малчице сунца у осмећу, са неколико степени топлоте у гласу, онда су „они“ остали исти, њихова срца сачувала су ти у топлоти своје старо место, и кад увече заспиш у свом старом, властитоме кревету, буде ти тако као да си их истом јуче оставио.

Иначе, свуда у свету бићеш примљен и дочекан, у колико ти срећа иде на руку. Са златом у џепу, с повољним ветром у једрина и с фортуном на броду увек ћеш бити дочекан с клицањем, а пријатељи врве, ма која била земља и обала где ћеш пристати.

На целоме свету постоји само једна једина лука, у коју можеш упловити здробљених јарбола и раздераних једара, с улубљеним кљуном и разлупаном коломбом, па чак и са смртним случајем на броду, и увек ћеш наћи добро сидриште и отворен загрљај; та лука зове се Родитељски Дом, и тамо ће бити затишја на прсима очиним и „бонаце“ материнских суза, то ми можеш веровати. И ако за бродоломника душе уопште има неке могућности, да још једном на струји живота ступи ногом на свој властити брод и да с успехом запара кљуном дивље вале, наћи ће је свакако, ако свој брод потера на оправку у ту луку.

Има тако старе досадне господе и дама, што

изгледају као окорели себичњацн, које ништа више не занима, који су заборавили ко је то Јерица и које није ни девета брига ко је бугарски кнез, права правцата стара страшила, стварне окамено тине, пакосне, мрзоволне, до грла закопчане.

Хоћеш ли кључ за њихово срце? Хоћеш ли да једним чаробничким потезом раскравиш њихову хладноћу? Хоћеш ли да видиш осмех и блистање на лицу тих себичњака? Ништа простије. Само се обрати онемо цангрисалу или тој досадној жени и баци, тек онако: „Долазим из Лнзекила и имам да испоручим много поздрава од ваше госпођице ћерке, она је тамо звезда ове сезоне“, или: „Још не видех такве жетве детелине као ове године на поседу вашег господина сина, ја вас уверавам, господине“, или само оволико: „Синоћ сам, господине мајоре, испио чашу пунча са ваџим сином у хотелскоме парку, и он је рекао...“

Такав неки баналан израз сасвим је довољан, да ове старце потпуно измени и да их сместа учини говорљивима и пријатнима. Неограничено власништво је животна потреба за земаљску љубав, али једина љубав с којом је велики Назарећанин своју љубав према нама хтео да упореди, може опстати и без њега, и то је доказ, да је она ужежена на небу, иако гори на земљи. Син расте у кући, где се, може бити, свака његова потреба могла испунити само лишавањима. Њему је мати најсавршенија жена на свету, а и она њега воли више него живот свој. Двадесет, двадесет и пет, тридесет година испуњених нежношћу, бдењем, немиром и боловима, чини се, начиниле су га њеном својном и дали јој прво право на његово срце.

Али ево га једног лепог дана, дошао кући, узбуђен, збуњен, зарумењен и срећан, притиснуо стару на груди, прича јој да је друга нека, коју он познаје један, два, три месеца или чак и пола године, заувек заузела оно место у његову срцу које

иначе њој припада и она се у будуће има да задовољи мрвицама са богато постављенога стола брачне среће, па још захтева, као најприродније ствар на овоме свету, да се и она с њима радује. И она се радује. Доуше, може се десити, да се неки остатак самољубља у срцу побуди, па то само из страха да не изгуби сина, дође чак и у омишљање да се расварсне, али се оно ипак увек предомисли и уместо тога се прошири, да начини места новој кћери.

И она стара жена, која је постала тако љубавна, чим си проговорио о њеној кћери, биће у стању да те загрли, ако будеш имао неку пријатељску реч признања за њену унуку.

Јер видите, матере стоје у љубави у толико више изнад оцева колико оцеви изнад целог осталог човечанства, а старемајка, која у наручју љушка унуче, јесте идеализована мати са саликом Божјим у медаљи за дугогодишњу и верну службу.

Ми немамо срца да се насмејемо заслепљеној матери неког ужасног глупака кад се потужи „да је просто залудео све девојке, колико год их има“. Недостаје нам храбрости да једној старемајци, која просто сија од среће и пита нас, зар оно мало, кретенасто клубе сала које она држи на рукама није право чудо од детета... да таквој старемајци отварамо очи, да су управо таква и нимало друкчија сва деца онога узраста. — А то не би ни користило, јер не би нам веровала.

Место да се таквим стварима ругамо, много је боље да сваки тежи, да у колико је год могуће оствари планове, које тамо негде, у неком куту земљином, кују о његовој будућности две старе, њему тако познате и у својим најбољим тако упорне главе.

Драге, старе, седе главе, нека би вам било дато да лагано дозрете до жетве.